

Útmutató a gólyafelméréshez

Hogyan mérjük fel a fehér gólyák állományát?

Miért mérjük fel a gólyákat?

A felmérés elsődleges célja, hogy pontos képet adjon fészkelő fehérgólya-állomány alakulásáról és a madarakat veszélyeztető tényezőkről. A felmérés során gyűjtött adatok elengedhetetlen feltételei a sikeres gólyavédelmi munkának. Legfontosabb adat a költőpárok száma, amit kiegészít a fészkenkénti fiókaszám. Fontos a fészkeljzatok ismerete, és hogy a villanyoszlopra épült fészkek alatt van-e fészektartó állvány.

A felmérések módszerei régen...

Az első országos akció a fehér gólya védelmében az 1941-ben a Madártani Intézet által szervezett, az ország tanítóinak bevonásával végzett fészekszámlálás volt. A következő felmérések 1958-ban, 1963-ban, 1968-ban, majd a nemzetközi felméréshez igazodva 1974-ben zajlottak. Azóta minden ötödik évben országos, az 1980-as évek vége óta a köztes években az ország 20–60%-án részleges állományfelmérések történtek. A censusok 1974, 1984, 1994, 2004 és 2014 években kapcsolódtak a nemzetközi gólyafelmérésekhez is.

Módszerüket és kivitelezésüket tekintve az 1958 és 1989 közötti felmérések gyakorlatilag megegyeztek. Két forrásból érkeztek be adatok: egyrészt a Magyar Posta kézbesítői hálózata, másrészt a felkért madárbarátok, erdészetek, vadásztársaságok, iskolai biológiai szakkörök szolgáltatják az adatokat. 1974-es megalakulása után a Magyar Madártani Egyesület, a későbbi Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) tagjai kapcsolódtak be aktívan a felmérésbe. A postások leegyszerűsített kérdőíveket kaptak, amiben a kézbesítői körzetben található összes lakott és lakatlan gólyafészkek számát, tartóaljzatát, valamint az ezekből kirepült fiókák összes példányszámát adták meg. A többiek minden fészekről külön kérdőívet tölthettek ki, melyen a következő adatokat szerepeltették: fészkek pontos helye (címe), tartóaljzata, lakottsága, a fészkek kora, fiókák száma, elpusztult gólyák, egyéb megjegyzések. Az ország gólyaállományát 1994 óta teljes egészében a MME tagjai és önkéntesei mérik fel, egyes nemzeti parkok munkatársainak közreműködésével.

... és manapság

Az MME 2005-ben indította útjára on-line gólyás adatbázisát (golya.mme.hu), amelybe – regisztráció után – bárki tölthetett fel adatot, fényképet, illetve láthatta az akár évekkel azelőtt feltöltött adatokat. A technológia fejlődése miatt 2022-re új adatbázist kellett indítani (mme.hu/termeszeten), ami azonban tartalmazza a régi adatbázis összes információját. A TermészetLesen adatbázishoz telefonos alkalmazás („app”) is tartozik, amit Turdus néven lehet Android és IOS rendszerre is letölteni. Ennek része a Téli madárles, a Tavaszi természetles, a fecske- és gurgyalag adatbázis, a sérült és elhullott madarak adatait gyűjtő TOTEM, valamint a regisztrált felmérőknek a Madáratlasz Program (MAP) és a Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) adatgyűjtő felülete is.

Milyen adatokat gyűjtünk?

A fészkelőállomány felmérése során a következő adatokat jegyezzük fel:

- A fészkek alapadatai:
  - A fészkelőhely földrajzi elhelyezkedése (település, pontos hely megnevezése, koordináták stb.)

- A fészek (fészektartó) és a fészkelés egyedi paramétereit (Milyen alapra és mikor készült, van-e fészektartó stb.)
- Oszlopra épült fészkek esetében az oszlop és a fészektartó típusa, a közeli veszélyes (ún. középvezetékű) villanyoszlopok adatai.
- Éves adatok: a fészkek foglaltsága, az adott évben kikelt és kirepült fiókák száma, milyen vastag a fészkek.
- Napi megfigyelések: van-e gólya, mikor érkeztek a madarak, mikor keltek ki a fiókák, történet-e pusztulás stb.
- Az adatokon túl fotók feltöltésére is van lehetőség.

Mindezek az mme.hu/termeszertes oldalon és a Turdus alkalmazásban is megtehetőek.

Néhány praktikus információ

- Adatfeltöltés előtt gondosan ellenőrizni kell, hogy jó fészkek adatlapját nyitottuk-e meg! Ebben segít a térkép (bár vannak a térképen meg nem jelenő, koordináta nélküli fészkek a lista nézetben), segítenek a fészkek alapadatai és fotói, a korábbi foglaltsági adatok (például üres fészektartó vagy tényleges fészkek volt korábban)! Előfordul, hogy a korábbi technikai lehetőségek miatt hiányzik, vagy nem pontos egy-egy fészkek koordinátája, és több eltérő címmel is lehet rögzítve ugyanaz a fészkek.
- Hibákat a honlapon a „Hibás adat jelentése” gombbal lehet beküldeni, a Turdusban azt javasoljuk, hogy a Megfigyelés rögzítésekor a „Nincs gólya” adat után a megjegyzés rovatba adják meg röviden a hibaleírást (például: „Hiba: azonos a Fő u. 17. című fészkekkel”, „Hiba: már a fészektartó sincs meg” stb.). Fontos, hogy a hibajelzés egyértelmű legyen, mert az adminisztrátor utólag, távolból, sokszor csak e szöveg alapján tudja elvégezni a javítást!
- Új fészket csak akkor vigyünk fel, ha biztosan nem szerepel az adatbázisban! A Település nevéhez azt a települést írja be, amelyhez a fészkek közigazgatásilag tartozik. Pontos helyként a fészkek lehető legpontosabb címét, földrajzi helyét kell megadni. Ha több részből álló településről van szó, akkor a településrész nevét is adja meg (pl. Nyíregyháza, Oros). Az utca, házszám megadásánál mindig a pontos házszámot adja meg, mindig annak az oldalnak a házszámát olvassa le, ahol a fészkek található. Ha külterületen vagy egyéb olyan helyen van a fészkek, ahol nincsenek házszámok, akkor a lehető legpontosabb információkat adja meg (dűlő, út és kilométerszelvény, terület helyi elnevezése stb. – például az 5. sz. főút 167,2 km-szelvényétől keletre 250 m). A lényeg, hogy később más is azonosítani tudja a fészket! A kocsmá-, bolt- stb. neveket érdemes kerülni, mert évek múltán változhatnak, összekeverhetők más hasonló objektummal.
- A foglaltságra vonatkozó megfigyelési adatokat (van-e gólya, érkezés, kotlás, látott fiókák száma stb.) márciustól augusztusig érdemes gyűjteni, a fészkek alapadatait egész évben lehet és érdemes figyelni.
- Az adott évi költési eredmények június 1-től rögzíthetőek, de érdemes a június végét megvárni, amikor a fiókák már állnak a fészkekben és könnyen számolhatóak. Az ideális időszak kb. július első két hete.
- **Június végétől a fiókák már kirepülő fiókának számítanak!** Ennek történeti okai vannak: az időjárás viszontagságainak kitett kis fiókák kerültek régen a kikelt fióka rovatba, a félidős fiókák már igen ritkán pusztulnak el, ezért kirepülő fiókaként tekintettek rájuk. Ezt a felosztást megtartottuk az adatok összevethetősége érdekében.
- A költés eredményessége:
  - üres fészektartó, fészkekanyag nélkül (ill. nem gólya által hordott fészkekanyaggal, műfészkekkel)

- fészkekezdemény (az adott évben kezdték építeni, de nem fejezték be) – a lakott fészkek mellett, a költ párok által pluszban épített úgynevezett alvó- vagy játszófészkeket nem kell rögzíteni!
- lakatlan fészkek (korábbi években részben vagy teljesen megépített fészkek)
- magányos gólya (legalább 4 héten át 1 öreg gólya lakott a fészkekben)
- költőpár kirepülő fiatalok nélkül (legalább 4 héten át 2 öreg gólya lakott a fészkekben, esetleg ki is keltek a fiókák, de elpusztultak, s egy fiatal sem tudott kirepülni)
- költőpár kirepülő fiatalokkal (legalább 1 fióka elérte a félidős, „kirepülő” kort)
- Adatbázisunkban lehetősége van az oszlopok típusának, anyagának megadására is:

normál oszlop

„A” oszlop

támasztott oszlop

- A fészkek közelében lévő veszélyes oszlopokat is feljegyezhetik a felmérők. Itt nem a fészkeket is tartó, úgynevezett kisfeszültségű (230/380 V) vezetékeket kell nézni, hanem az úgynevezett közép feszültségű (10-20 ezer Volt) oszlopokat.
- A fészektartók főbb típusai az alábbiak:
  - hagyományos: lába „szögvas”, pereme hajlított acélpálca (betonvas), felülete kerítésdrót
  - új (MME): lába egy vagy két cső, pereme acél abroncs, felülete betonháló

új típusú fészektartó
(pereme lapos abroncs)

hagyományos fészektartó
(pereme kerek acéldrót)

